

Bijlage 5. Inleiding Welsaen door Hans Buijing

Buurthuizen als nutsvoorziening

18 november 2009

Dames en heren,

In de voorbereiding op deze middag moest ik aan een reclamefilmpje denken. Een filmpje uit de jaren 50

Een filmpje waarin werd getoond wat er zou gebeuren als er in een nieuwbouwkeuken anno jaren 50 geen metaal zou zijn of geen kunstsof. U begrijpt: er bleef weinig over van wat wij als een keuken beschouwen. En ook de lieflijk poserende huisvrouw anno jaren 50 gekleed moest er aan geloven. Ook zij werd vakkundig gestript. Alleen was het resultaat niet wat wij allen hoopten.

Ik heb dit filmpje ook wel eens in een moderne variant gezien; de overheid gebruikt het nu in zijn voorlichting over het voorbereid zijn op rampen.

Het laat in ieder geval zien wat er gebeurd als er iets niet is of niet meer zal zijn.

Zo'n filmpje zou je ook kunnen maken over buurthuizen. Wat als ze er niet meer zouden zijn. Wat als er geen plek is waar mensen elkaar kunnen treffen. Wat als er geen plek meer is waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. Wat gebeurd er met een samenleving als die plaatsen er niet meer zijn?

Hebben we daar beelden van??

Niet echt.

Het zal natuurlijk lastig zijn om zo'n filmpje te maken. Neem je de keuken als voorbeeld en je haalt het metaal eruit, dan spuit het water plots uit een gat uit de muur de keuken in. Een heel snel en overtuigend beeld: dat dus liever niet.

Maar zo'n experiment met een wijk loopt anders: als we het buurthuis eruit halen begint het niet meteen ergens te spuiten. Dat effect komt later. Soms jaren later. Maar ik denk dat het ingrijpender is dan een keuken zonder metaal!

Zo'n experiment is dus lastig na te bootsen in een laboratorium of studio. Je moet wat anders bedenken om vast te stellen hoe belangrijk zo'n buurtvoorziening is en wat er zou gebeuren als het er niet meer is. Of wat je niet kunt bereiken met je overige werk als de voorziening er niet is.

In de eerste plaats moet je een aantal uitgangspunten formuleren. Je moet ook vaststellen wat je wel en niet prettig vindt. Kortom je moet eerst je gedachten laten gaan over wat je wenselijk vindt in een samenleving en welke verwachtingen je daar bij hebt.

Het gaat dan ook over opvattingen die je hebt over een wenselijke samenleving. Het zijn ook normatieve opvattingen. Bijvoorbeeld wanneer een samenleving levensvatbaar is of vitaal. Bijvoorbeeld vitaal genoeg om samenhang te tonen, sociale cohesie of voldoende sterk om gezamenlijke problemen op te kunnen pakken. Om problemen aan te kunnen zowel in eentje of gezamenlijk.

Dat helpt wel bij het nadenken over het nut van buurthuizen

En uiteraard de vraag of je die samenleving wel nodig vindt. Er zijn immers ook stromingen in de samenlevingen die vinden dat we alleen een optelsom zijn van individuen.

En dat die individuen het best zelf redden. En vooral geen collectieve arrangementen nodig hebben. Zodat men alleen op eigen kracht, zonder steun van anderen problemen op moeten lossen als er iets mis gaat. Het welbekende marktdenken met zijn korte termijn opbrengst.

Maar de mens is geen einzelgänger. De mens is een sociaal dier. Ik denk dat het in diverse onderzoeken overtuigend is aangetoond dat mens alleen in een gezamenlijk samenleven gedijt. In feite een groepsdier is. Dat de groep en samenleving bepalend zijn voor de identiteit, kortom dat we niet goed gedijen als we er alleen voor staan.

Deze discussie zal ik nu niet verder met u aangaan. Daar is bij de borrel misschien nog gelegenheid voor. Nu terug naar de buurthuizen.

Stel nu dat er geen buurthuizen zijn.

Zouden er alternatieven ontstaan om het gemis aan ontmoetingsplekken op natuurlijke wijze in te vullen ??

Natuurlijk wel.

Alleen mogelijk niet altijd op de manier die we wenselijk of prettig vinden. Of voor bepaalde groepen grote drempels opwerpen. Of op een wijze die uiteindelijk toch wel onhandig is, bijvoorbeeld gelet op ons klimaat.

De neiging om te ontmoeten is echter heel groot.

Zo vindt ontmoeting plaats door jongeren die het liefst daar zijn waar anderen het niet prettig vinden. Maar het gaat niet alleen om hangplekken voor jongeren maar ook voor ouderen. En dan bedoel ik niet de plekken voor de `Grannies from hell` zoals Monty Python die uitbeelden.

Ontmoeten is ook van alle tijden en alle plaatsen.

In warme zuidelijke landen hebben ze een verschijning die wij allen zo charmant vinden. De mensen ontmoeten elkaar buiten, op de pleinen, spelen een potje petanque, hangen rond de bankjes. Houden dorpsfeesten in de straten en de pleinen. Buiten ontmoeten is fun; zeker met hun zomers.

Maar zijn ze daar tevreden mee; is het ook voldoende?

Want ook daar zie je de gemeenschapshuizen voor activiteiten die buiten niet kunnen.

Geschikt voor cursussen en dansavonden in de winter, die toch echt kouder zijn dan we vaak denken.

Ik vond het altijd een mooi beeld hoe je in de kleine dorpjes, of het nu Nederland, België, Spanje of Frankrijk is, de landen waar ik het verschijnsel echter het best ken, je in de kernen van die gemeenschappen voorzieningen treft die de ontmoetingsfunctie vorm geven. Waar feesten en partijen worden gehouden, waar buurten vergaderen, bingo houden, waar cursussen gegeven worden, waar ze de feestkarren ontwerpen en bouwen enz.

Grappig ervaring is het dan ook als je bijvoorbeeld in zo'n dorpje een klein dorpshuis of café binnen stapt. Knus en gezellig. Op de juiste temperatuur want ik lijk er vooral te komen als het buiten guur weer is, en als je dan doorloopt naar de wc blijkt er opeens achter die kleine tapkamer een groot complex schuil te gaan.

Gaan we naar wat exotische oorden bijvoorbeeld op reis in azie of afrika, dan zie je in al die dorpen gemeenschapshuizen. Soms alleen voor mannen en soms alleen voor vrouwen. In de noord-afrikaanse landen heb je nog de badhuizen en ruimte in en rond de moskee. Enz enz

De behoefte aan ontmoeten is dus echt van alle tijden en van alle plaatsen!! En dus ook bij ons.

Tot in onze recente geschiedenis zien we dat er als vanzelfsprekend ruimte voor was. Soms op de mooiste plaatsen van de stad: volksuniversiteiten, buurthuizen etc.

Ook in onze randstedelijke en dichtbebouwde steden was er veel op dat gebied. Hier in zaanstad gaat de op deze wijze geschreven geschiedenis ruim 105 jaar terug. Ze zijn er dus nog wel de buurthuizen, in de dorpen en steden maar vooral in de steden staan ze onder druk.

Maar nergens is de druk zo groot als in die verstedelijkte gebieden.

Maar wat is er hier nu dan anders? (Wat is er nu veranderd?) Wat is er dan gebeurd dat wij nu toch moeten praten over nut en noodzaak van buurtvoorzieningen zoals een buurthuis? Is er hier geen behoefte of noodzaak aan dergelijke voorzieningen?

Volgens mij is er in de behoefte en noodzaak niets veranderd. Wat verandert is de bereidheid hier ruimte voor te maken.

En daar schuilt een rare tegenstelling. Er is een steeds grotere behoefte aan ontmoeting maar er is steeds minder ruimte voor.

Mensen zullen altijd een plek claimen: jong en oud. Alleen het komt ons niet altijd goed uit. En dat zie we nu vooral terug in de weging van belangen. In de weging van belangen is denken steeds meer op rendement uit gekomen.

Terwijl in de steden de behoefte aan samenhang in de wijken continue bovenaan de agenda staat, wordt de investering in de schaarse ruimte telkens afgemeten aan rendementseisen: het moet direct zichtbaar resultaat en geld opleveren.

Hierbij gaat het niet meer om de vraag welke structuren er nodig zijn. Maar welke structuren we kunnen of willen bekostigen.

Je krijgt dan ook de economische bewijslast. Die buurtvoorzieningen kosten dan in eerste instantie geld en leveren niks op; althans niet in direct rendement.

En als de economen en boekhouders het voor het zeggen krijgen dan gaan de kosten niet langer voor de baat uit. Maar moeten de baat op voorhand te definiëren zijn en zo snel mogelijk in klinkende munt worden uitbetaald.

Daar tegenover staat de constatering dat bij mensen de behoefte aan ontmoeten niet wezenlijk is veranderd. Het wordt zelfs noodzakelijke voorwaarde geacht om maatschappelijke problemen die we nu signaleren aan te pakken. Het gaat dan om rendement in termen van preventie. Het gaat om nadenken in andere termen dan korte termijn rendement.

En dan hebben we een botsing van twee wezenlijk verschillende systemen. Als gekozen moet worden tussen maatschappelijk vastgoed of marktvastgoed dan koos men al te vaak voor de markt.

Nu is er gelukkig een aantal veranderingen gaande. Er vindt een herwaardering plaats voor inzet op de leefomgeving, men gaat er vanuit dat ouderen en zorg behoevende in principe thuis blijft wonen. En thuis zonodig hulp en zorg ontvangt. En dus niet meer naar verzorginghuizen vertrekt. Dat er levensloopbestendige wijken zijn, met levensloopbestendige voorzieningen. Voorzieningen voor jong en oud, klein en groot.

Opnieuw is er aandacht voor vitale wijken waar naast leefbaarheid ook vooral aandacht is voor de mate van ondersteuning die in de directe leefomgeving gevonden kan worden. En in wijken moet gewerkt worden aan de netwerken, aan ontmoeten en samenkomen en er gewerkt moet worden aan elkaar leren kennen. De vertrouwde vreemde.

Daar horen ook plekken in de wijk bij waar men elkaar kan treffen, niet alleen spontaan, als bij toeval maar ook georganiseerd. Waar men activiteiten organiseert om ontmoeting te stimuleren.

Waar men dansavonden houdt om jongen en meisjes met elkaar contact te laten leggen.

Waar koffieochtenden zijn om alleenstaanden elkaar de kans te geven elkaar te ontmoeten.

Niet ver van waar ze wonen, maar dicht in de buurt. Met ruimte voor iedereen.

Dus ook een plek waar oud en jong elkaar kunnen treffen, waar muziek gemaakt kan worden en waar geknutseld kan worden. Waar kinderen kunnen kliederen terwijl een deur verder yoga gegeven wordt of een cursus gezond bewegen.

Nu hoor ik u zeggen: dat kan ook op meer plekken, het hoeft niet een traditioneel buurthuis zijn. Dat klopt!

Ontmoeten kan ook bij de Albert Heijn naast de koffiounter, maar daar is het lastig een cursus yoga te organiseren. Maar het is een mogelijkheid.

Het kan ook op basisschool, maar daar kun je weer niet drummen als de leerlingen binnen zijn. Het kan, maar legt wel beperkingen op. Het is second best! Het is een matig alternatief als er geen buurthuis is.

Het beste is en blijft een plek in de buurt vóór de buurt. De plaats ook waar professionals aanwezig zijn en aangesproken kunnen worden. en waar ze ook spreekuur kunnen houden. Waar naast raad en daad men ook actief een bijdrage kan leveren door de kennis die men heeft te delen met anderen. Ook dat niet alleen per toeval maar dat goed georganiseerd.

In de ogen van Welsaen is het tijd om de waardering voor de wijk en buurt opnieuw tot uitdrukking te brengen door hernieuwde waardering voor buurthuizen. Waar ze zijn bewaren en waar ze er niet zijn heroprichten.

Een plek waar het wijkgericht werken gestalte krijgt en waar door verschillende partijen gezamenlijk in de wijk wordt gewerkt. Met een plek voor de wijkagent en een plek voor de wijkverpleegkundige. Waar de fysiotherapeut kan werken en de gemeentelijke wijkmanager spreekuur houdt.

Waar de jongerenwerker een ontmoetingsplek kan bieden aan jongeren en ouderen om aan een gezonde levensstijl te werken en een gezond leven kunnen werken. Waar een kook café dagelijks kan bijdrage aan gezonde voeding en tegengaan van vereenzaming. Enz.

Waar ook dagelijks wordt gewerkt aan het slechten van drempels. Het kan niet zo zijn dat een buurthuis voor sommige bewoners niet als thuis voelt of dat men niet de ruimte met andere wil delen.

Daarin zit volgens mij de opgave. Het goed inrichten van het aanbod en daadwerkelijk open staan voor de buurt. Dat de voorzieningen toegankelijk zijn en door iedereen gebruikt worden. Daar moet de discussie overgaan en niet over het bestaansrecht van buurthuizen. Dus, zoals ontmoeten in onze natuur zit, horen wijkvoorzieningen als buurthuizen tot de natuurlijke basis van de wijk. Het zijn feitelijk nutsvoorzieningen.

Daar is geen markt voor!

Dat is een overheidsverantwoordelijkheid. Daar is een overheid voor nodig om die nutsvoorziening mogelijk te maken en voor de toekomst te behouden.

Daar horen geen korte termijn rendementsplaatjes bij maar een lange termijn visie op de maatschappij. Met lange termijn financiering. Geen overheid met bedrijfsmatige vragen, maar een overheid die dat gene doet waar een overheid voor is opgericht. Onderlinge waarborg bieden en infrastructuur aanleggen. Maar niet alleen fysieke maar ook sociaal.

Buurthuizen hebben nut; het zijn nutsvoorzieningen!!!